

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP O 800. OBLJETNICI SMRTI

FRANJO ASIŠKI (1226. – 2026.)

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ON THE 800TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH

FRANCIS OF ASSISI (1226 – 2026)

6. listopada 2026. / 6 October 2026

ORGANIZATORI / ORGANIZERS

Književni krug Split / Split Literary Circle

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu /

Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split

Pontificia Università Antonianum – Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, Roma /

Pontifical University Antonianum – Higher School of Medieval and Franciscan Studies, Rome

Katedra za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu /

Chair of Church History, Catholic Faculty of Theology, University of Split

Centar za hrvatske, mletačke i osmanske studije Sveučilišta u Splitu /

Centre for Croatian, Venetian and Ottoman Studies, University of Split

KNJIGA MEDITERANA 2026.

Pod visokim pokroviteljstvom
HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Organizatori

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT

ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD HAZU U SPLITU

Suorganizatori

ODSJEK ZA POVIJEST FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA
U SPLITU

ODSJEK ZA POVIJEST FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA
U ZAGREBU

PONTIFICIA UNIVERSITÀ GREGORIANA – FACOLTÀ DI STORIA E BENI
CULTURALI DELLA CHIESA

PONTIFICIA UNIVERSITÀ ANTONIANUM – SCUOLA SUPERIORE DI
STUDI MEDIEVALI E FRANCESCANI, ROMA

KATEDRA ZA CRKVENU POVIJEST KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG
FAKULTETA U SPLITU

CENTAR ZA HRVATSKE, MLETAČKE I OSMANSKE STUDIJE
SVEUČILIŠTA U SPLITU

MUZEJ HRVATSKIH ARHEOLOŠKIH SPOMENIKA, SPLIT

ARHEOLOŠKI MUZEJ U SPLITU

Organizacijski i znanstveni odbor

IVAN BODROŽIĆ
NENAD CAMBI
KAŽIMIR HRASTE
ANTE JURČEVIĆ
MIROSLAV KATIĆ
IVICA ŠUTE
MARKO TROGRLIĆ
NIKŠA VAREZIĆ
JOSIP VRANDEČIĆ

KNJIGA MEDITERANA 2026.
(Split, 4. – 9. listopada)

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP

FRANJO ASIŠKI
(1226. – 2026.)
o 800. obljetnici smrti

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

FRANCIS OF ASSISI
(1226. – 2026.)
on the 800th Anniversary of His Death

Split, 6. listopada 2026. / *Split, 6 October 2026*

KNJIŽEVNI KRUG
SPLIT
2026

Organizatori / Organizers

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT / *SPLIT LITERARY CIRCLE*

ODSJEK ZA POVIJEST FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U
SPLITU / *DEPARTMENT OF HISTORY, FACULTY OF HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES, UNIVERSITY OF SPLIT*

PONTIFICIA UNIVERSITÀ ANTONIANUM – SCUOLA SUPERIORE DI
STUDI MEDIEVALI E FRANCESCANI, ROMA / *PONTIFICAL UNIVERSITY
ANTONIANUM – HIGHER SCHOOL OF MEDIEVAL AND FRANCISCAN
STUDIES, ROME*

KATEDRA ZA CRKVENU POVIJEST KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG
FAKULTETA U SPLITU / *CHAIR OF CHURCH HISTORY, CATHOLIC
FACULTY OF THEOLOGY, UNIVERSITY OF SPLIT*

CENTAR ZA HRVATSKE, MLETAČKE I OSMANSKE STUDIJE SVEUČILIŠTA
U SPLITU / *CENTER FOR CROATIAN, VENETIAN AND OTTOMAN STUDIES
UNIVERSITY OF SPLIT*

KNJIŽEVNI
KRUG
SPLIT

PONTIFICIA
UNIVERSITÀ
ANTONIANUM

UVODNO SLOVO ORGANIZATORA

Godina 2026. obilježena je velikim jubilejem koji nadilazi granice jednoga reda, jedne zemlje ili jednoga povijesnog razdoblja. Navršava se osam stoljeća od smrti svetoga Franje Asiškoga (1181./1182. – 1226.), jednoga od najutjecajnijih svetaca u povijesti Katoličke crkve, utemeljitelja franjevačkoga pokreta i jedne od najprepoznatljivijih osobnosti europske duhovne i kulturne baštine. Osamstota obljetnica njegove smrti pruža iznimnu prigodu za novo znanstveno vrednovanje njegova života, djela i nasljeđa koje je tijekom osam stoljeća ostavilo dubok trag u religijskoj, kulturnoj, umjetničkoj i društvenoj povijesti Europe.

Tim se povodom održava međunarodni znanstveni skup »Sv. Franjo Asiški (1226. – 2026.)«, koji okuplja ugledne domaće i inozemne znanstvenike s ciljem interdisciplinarnoga proučavanja osobe i djela svetoga Franje te njegova trajnoga utjecaja na europsku i hrvatsku povijest, kulturu i duhovnost. Franjina poruka evanđeoskoga siromaštva, bratstva, mira, služenja čovjeku i poštovanja prema svakom stvorenju ostaje jednako snažna i aktualna danas kao i u vremenu u kojem je živio.

Rođen kao Giovanni Bernardone, sveti Franjo svojim je životnim obraćenjem i potpunim predanjem Kristu obilježio povijest zapadnoga kršćanstva. Osnivanjem Reda manje braće te nadahnućem koje je dao nastanku Drugoga franjevačkog reda – klarisa – započeo je duhovni pokret koji je snažno obilježio srednjovjekovno društvo i nastavio oblikovati kršćansku duhovnost sve do naših dana. Njegova Pjesma stvorova (*Cantico delle creature*), jedno od

prvih velikih književnih djela na talijanskom narodnom jeziku, ostaje trajnim svjedočanstvom duboke povezanosti čovjeka, Boga i svega stvorenoga te jedinstvenim izrazom kršćanske duhovnosti koja nadahnjuje i suvremeni svijet.

Međunarodni znanstveni skup održava se 6. listopada 2026. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Glavni je organizator Književni krug Split, a u organizaciji sudjeluju Institut za srednjovjekovne i franjevačke studije Papinskoga sveučilišta Antonianum u Rimu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu te Centar za hrvatske, mletačke i osmanske studije Sveučilišta u Splitu. Suradnja ovih znanstvenih i visokoškolskih ustanova potvrđuje međunarodnu dimenziju skupa i zajedničko nastojanje da se proučavanje franjevačke baštine promatra u širem europskom i mediteranskom kontekstu.

Tematski je skup zamišljen kao mjesto susreta različitih znanstvenih disciplina. Raspravljat će se o životu i djelu svetoga Franje, njegovu utjecaju na povijest Crkve, srednjovjekovno društvo, teologiju, filozofiju, književnost, umjetnost i kulturnu baštinu. Posebna će se pozornost posvetiti franjevačkoj prisutnosti na hrvatskim prostorima, doprinosu franjevaca razvoju hrvatske kulture, obrazovanja, znanosti i umjetnosti te trajnoj aktualnosti Franjine poruke mira, dijaloga, solidarnosti, odgovornosti prema stvorenomu svijetu i brige za najslabije.

Sudjelovanje znanstvenika iz Hrvatske i Italije, među kojima su povjesničari, teolozi, povjesničari umjetnosti, arheolozi, književni povjesničari, klasični filolozi i stručnjaci za srednjovjekovne i franjevačke studije, potvrđuje međunarodni karakter ovoga skupa i njegovu važnost za hrvatsku i europsku znanstvenu zajednicu. Očekuje se da će izlaganja i rasprave pridonijeti novim znanstvenim spoznajama, potaknuti daljnja interdisciplinarna istraživanja te dodatno osnažiti međunarodnu znanstvenu suradnju u proučavanju franjevačke baštine. Rezultati skupa bit će trajno sačuvani objavom recenziranoga zbornika radova.

Osam stoljeća nakon njegove smrti, lik svetoga Franje Asiškoga i dalje nadahnjuje vjernike, znanstvenike, umjetnike i sve ljude dobre volje. Njegova jednostavna, ali zahtjevna poruka o miru, poniznosti, ljubavi prema bližnjemu i odgovornosti prema stvorenomu svijetu ostaje jedan od najvrednijih duhovnih darova europske civilizacije. Neka ovaj znanstveni skup

bude prigoda ne samo za nova znanstvena promišljanja, nego i za dublje razumijevanje bogate franjevačke baštine koja je tijekom stoljeća oblikovala identitet hrvatskoga i europskoga kulturnoga prostora!

Dobro došli na međunarodni znanstveni skup »Sv. Franjo Asiški (1226. – 2026.)«!

Prof. dr. sc. Josip Vrandečić,
predsjednik Književnog kruga Split

Detalj Raspela s portretom sv. Franje, 13. st., Split

FOREWORD BY THE ORGANISERS

The year 2026 marks a major anniversary whose significance transcends the boundaries of any single religious order, country, or historical period. It marks the eighth centenary of the death of Saint Francis of Assisi (1181/1182–1226), one of the most influential saints in the history of the Catholic Church, founder of the Franciscan movement, and one of the most recognisable figures of Europe's spiritual and cultural heritage. The eight-hundredth anniversary of his death offers an exceptional opportunity for a renewed scholarly assessment of his life, work, and legacy, which over the course of eight centuries has left a profound imprint on the religious, cultural, artistic, and social history of Europe.

To commemorate this anniversary, the international scholarly conference »Francis of Assisi (1226–2026)« brings together distinguished scholars from Croatia and abroad with the aim of examining, from an interdisciplinary perspective, the person and work of Saint Francis and his enduring influence on European and Croatian history, culture, and spirituality. Francis's message of evangelical poverty, fraternity, peace, service to others, and reverence for all creation remains as powerful and relevant today as it was in his own time.

Born Giovanni Bernardone, Saint Francis profoundly shaped the history of Western Christianity through his conversion and complete dedication to Christ. By founding the Order of Friars Minor and providing the inspiration that led to the establishment of the Second Franciscan Order—the Poor Clares—he initiated a spiritual movement that profoundly influenced medi-

eval society and has continued to shape Christian spirituality to the present day. His *Canticle of the Creatures* (*Cantico delle creature*), one of the earliest major literary works written in the Italian vernacular, remains an enduring testimony to the profound relationship between humanity, God, and the whole of creation, as well as a unique expression of Christian spirituality that continues to inspire the contemporary world.

The international scholarly conference will take place on 6 October 2026 at the Catholic Faculty of Theology of the University of Split. The principal organiser is the Split Literary Circle (*Književni krug Split*), in cooperation with the Institute for Medieval and Franciscan Studies of the Pontifical University Antonianum in Rome; the Catholic Faculty of Theology, University of Split; the Department of History of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split; and the Centre for Croatian, Venetian and Ottoman Studies, University of Split. The cooperation among these scholarly and higher-education institutions reflects the international dimension of the conference and their shared commitment to situating the study of Franciscan heritage within a broader European and Mediterranean context.

The conference has been conceived as a forum for dialogue among a range of scholarly disciplines. Its discussions will address the life and work of Saint Francis, his influence on the history of the Church, medieval society, theology, philosophy, literature, art, and cultural heritage. Particular attention will be devoted to the Franciscan presence in the Croatian lands, the contribution of the Franciscans to the development of Croatian culture, education, scholarship, and the arts, as well as to the enduring relevance of Francis's message of peace, dialogue, solidarity, responsibility towards the created world, and care for the most vulnerable.

The participation of scholars from Croatia and Italy—including historians, theologians, art historians, archaeologists, literary historians, classical philologists, and specialists in medieval and Franciscan studies—attests to the international character of the conference and its significance for both the Croatian and the wider European scholarly community. The papers and discussions are expected to contribute new scholarly insights, encourage further interdisciplinary research, and strengthen international academic cooperation in the study of Franciscan heritage. The scholarly results of the conference will be preserved and disseminated through the publication of a peer-reviewed volume of proceedings.

Eight centuries after his death, the figure of Saint Francis of Assisi continues to inspire the faithful, scholars, artists, and all people of goodwill. His simple yet demanding message of peace, humility, love of one's neighbour, and responsibility towards the created world remains one of the most precious spiritual gifts of European civilisation. May this scholarly conference provide an opportunity not only for new academic reflection, but also for a deeper understanding of the rich Franciscan heritage that has, over the centuries, helped shape the identity of both the Croatian and the broader European cultural landscape.

We warmly welcome you to the international scholarly conference »Francis of Assisi (1226–2026)«.

Professor Josip Vrandečić, PhD
President of the Split Literary Circle (*Književni krug Split*)

Mato Celestin Medović, *Sv. Franjo Asiški*, 1884.

Međunarodni znanstveni skup

**FRANJO ASIŠKI
(1226. – 2026.)
o 800. obljetnici smrti**

International Scientific Conference

**FRANCIS OF ASSISI
(1226. – 2026.)
on the 800th Anniversary of His Death**

6. listopada 2026. / 6 October 2026

RASPORED IZLAGANJA / *PROCEEDINGS*

Utorak, 6. listopada 2026. / Tuesday, 6 October 2026

Velika dvorana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu / *Main Hall
of the Catholic Faculty of Theology in Split*
Zrinsko-frankopanska 19, 21000 Split

**9:00 – 9:30 | Svečano otvaranje skupa i pozdravni govori / Ceremonial
Opening and Welcome Addresses**

9:30 – 11:00

**I. FRANJO ASIŠKI I TEMELJI FRANJEVAČKE MISLI / FRANCIS
OF ASSISI AND THE FOUNDATIONS OF FRANCISCAN THOUGHT**

**Voditelji / Chairs: Domagoj Volarević (Split) i / and Josip Vrandečić
(Split)**

9:30 – 9:50 | Mirjana Matijević Sokol (Zagreb)

Vidi sanctum Franciscum predicantem in platea (HS, XXVI, 13) / *I Saw
Saint Francis Preaching in the Square (HS, XXVI, 13)*

9:50 – 10:10 | Ernesto Dezza (Rim/ Roma)

Maestri di libertà: la prima scuola francescana e la difesa della dignità della persona / *Masters of Freedom: The First Franciscan School and the Defense of Human Dignity*

10:10 – 10:30 | Daniel Patafta (Zagreb)

Karizma i autoritet: Sveti Franjo i franjevačko razumijevanje papinskog primata / *Charism and Authority: Saint Francis and the Franciscan Understanding of Papal Primacy*

10:30 – 10:50 | Ivan Bodrožić (Split)

Sveti Franjo kao primjer uzdizanja duha k Bogu u Bonaventurinu Putu duha k Bogu / *Saint Francis as an Example of the Ascent of the Mind to God in Bonaventure's The Journey of the Mind to God*

10:50 – 11:00 | Rasprava / Discussion

11:00 – 11:30 | Stanka za kavu / Coffee Break

11:30 – 13:00

II. FRANJEVCI U SREDNJOVJEKOVNOM DRUŠTVU I KULTURI / FRANCISCANS IN MEDIEVAL SOCIETY AND CULTURE

Voditelji / Chairs: Trpimir Vedriš (Zagreb) i / and Anđelko Mihanović (Split)

11:30 – 11:50 | Marko Trogrlić (Split)

Franjevci u razvoju Sveučilišta u XIII. stoljeću / *Franciscans in the Development of Universities in the Thirteenth Century*

11:50 – 12:10 | Sanja Miljan (Zagreb)

Povezanost dalmatinskog patricijata i franjevacu u 13. i 14. stoljeću / *Connections between the Dalmatian Patriciate and the Franciscans in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*

12:10 – 12:30 | Tomislav Galović (Zagreb)

Duhovnost, kultura, baština: četiri franjevačka samostana na otoku Krku u srednjem vijeku / *Spirituality, Culture, Heritage: Four Franciscan Monasteries on the Island of Krk in the Middle Ages*

12:30 – 13:00 | Rasprava / Discussion

13:00 – 15:00 | Stanka za ručak / Lunch Break

15:00 – 16:15

III. FRANJEVCI IZMEĐU MEDITERANA I SVETE ZEMLJE / FRANCISCANS BETWEEN THE MEDITERRANEAN AND THE HOLY LAND

Voditelji / Chairs: Tomislav Galović (Zagreb) i / and Stipe Nosić (Zadar)

15:00 – 15:20 | Miroslav Modrić (Split)

Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja i Kustodija Svete Zemlje / *The Franciscan Province of the Most Holy Redeemer and the Custody of the Holy Land*

15:20 – 15:40 | Trpimir Vedriš (Zagreb)

Nikola Tavelić: vjerni učenik sv. Frane ili netrpeljivi prozelit? / *Nicholas Tavelic: A Faithful Disciple of Saint Francis or an Intolerant Proselytizer?*

15:40 – 16:00 | Josip Vrandečić (Split)

Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja u mletačko-turskim ratovima / *The Franciscan Province of the Most Holy Redeemer in the Venetian–Ottoman Wars*

16:00 – 16:15 | Rasprava / Discussion

16:15 – 16:45 | Stanka za kavu / Coffee Break

16:45 – 18:00

**IV. UMJETNOST, LITURGIJA I FRANJEVAČKA BAŠTINA / ART,
LITURGY AND FRANCISCAN HERITAGE**

Voditelji / Chairs: Sanja Miljan (Zagreb) i / and Ivan Bodrožić (Split)

16:45 – 17:05 | Stipe Nosić (Zadar)

Likovi franjevaca na Zadarskom procesijskom križu (14. st.) / *Franciscan Figures on the Zadar Processional Cross (14th Century)*

17:05 – 17:25 | Anđelko Mihanović (Split)

Povijesno-umjetnička analiza prikaza svetog Franje Asiškog u umjetničkim djelima na području Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja / *An Art-Historical Analysis of Depictions of Saint Francis of Assisi in Works of Art in the Territory of the Franciscan Province of the Most Holy Redeemer*

17:25 – 17:45 | Domagoj Volarević (Split) i / and Domagoj Runje (Split)

Liturgijski tekstovi za blagdan sv. Franje u Splitskom sakramentaru i Trogirskom evanđelistaru / *Liturgical Texts for the Feast of Saint Francis in the Split Sacramentary and the Trogir Evangeliary*

17:45 – 18:00 | Rasprava i zatvaranje skupa / Discussion and Closing of the Conference

SAŽETCI / *ABSTRACTS*

Ivo Dulčić, *Sveti Franjo*, 1974., mozaik na pročelju crkve sv. Katarine u Kreševu

Ivan Bodrožić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu

SVETI FRANJO KAO UZOR USPONA DUHA K BOGU
U BONAVENTURINU *PUTU DUHA K BOGU*

Bonaventurin *Put duha k Bogu* (*Itinerarium mentis in Deum*) pripada temeljnim djelima srednjovjekovne mistične teologije, ali njegovo se značenje ne iscrpljuje u sustavnom prikazu stupnjeva čovjekova uspona prema Bogu. Djelo je duboko ukorijenjeno u franjevačkom duhovnom iskustvu, osobito u liku svetoga Franje Asiškoga i njegovu mističnom iskustvu na La Verni. Polazeći od te činjenice, u ovom istraživanju bit će cilj pokazati na koji način Bonaventura u svetome Franji prepoznaje ne samo povijesnu i duhovnu pretpostavku nastanka djela, nego i konkretan uzor puta kojim se ljudski duh uzdiže prema Bogu. Posebna će se pozornost posvetiti simbolici šestokrila Serafa, strukturi šest stupnjeva uspona te odnosu između promatranja stvorenoga svijeta, povratka u nutrinu i nadilaženja vlastitoga duha u usmjerenosti prema Bogu. Prema Franji takva usmjerenost ima kristološka obilježja, što je i sam Bonaventura slijedio i pretočio u svoje djelo. Zato njegov put duha k Bogu nije tek intelektualna konstrukcija, nego teološka razrada duhovnog Franjina iskustva koje je i on učinio svojim.

Središnja teza izlaganja jest da sveti Franjo u *Putu duha k Bogu* ima hermeneutičku ulogu: njegov život i iskustvo pružaju ključ za razumijevanje unutarnje dinamike Bonaventurina mističnog nauka. Uspon duha ne dovršava se u spoznajnom činu, nego u prijelazu koji nadilazi diskurzivno mišljenje i ostvaruje se u ljubavi, predanju i suobličenju rassetomu Kristu. U tom smislu Franjine stigme predstavljaju vrhunac puta na kojem spoznaja prelazi u ljubav, promatranje u preobrazbu, a čovjekovo traženje Boga u iskustvo zahvaćenosti Bogom. Takvo čitanje omogućuje da se *Itinerarium* razumije istodobno kao mistagoški tekst, teološka sinteza i franjevačko svjedočanstvo o čovjekovu usponu prema Bogu. Sveti Franjo pritom se pokazuje kao uzor ostvarene dinamike onoga puta koji Bonaventura teološki artikulira.

Ernesto Dezza

Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani
Pontificia Università Antonianum, Roma

MAESTRI DI LIBERTÀ: LA PRIMA SCUOLA FRANCESCANI E LA DIFESA DELLA DIGNITÀ DELLA PERSONA

La relazione intende mostrare come la riflessione sulla libertà costituisca uno dei tratti caratterizzanti della nascente scuola francescana. A partire dall'esperienza spirituale e dalla forma di vita proposta da Francesco d'Assisi, fondata sulla sequela di Cristo, sulla povertà e sulla fraternità universale, prende forma una visione dell'uomo come essere chiamato a una risposta libera all'amore di Dio. In tale prospettiva, la libertà non è intesa come semplice autonomia individuale, ma come dinamismo vitale che orienta la persona verso la comunione con il Creatore e con le altre creature. Attraverso l'analisi dei primi sviluppi del pensiero francescano, la relazione evidenzierà come questa concezione della libertà divenga una categoria fondamentale per comprendere la dignità dell'uomo e il suo posto all'interno dell'ordine della creazione.

Tomislav Galović

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

DUHOVNOST, KULTURA, BAŠTINA: ČETIRI FRANJEVAČKA SAMOSTANA NA OTOKU KRKU U SREDNJEM VIJEKU

Počeci franjevaštva na otoku Krku vezani su uz samostan sv. Frane ili Franje (danas pod imenom sv. Franje Asiškoga) u gradu Krku (*conventus sancti Francisci de Vegla*). Taj je samostan, smješten uz sjeverne gradske zidine, imao vrlo važnu ulogu u duhovnom životu svoga grada i njegovih stanovnika, ali i krčkog srednjovjekovnog društva u cjelini. Arhivski izvori za njegovu povijest podjednako su važni za grad i za otok Krk. Iako utemeljenje samostana ne možemo pouzdano datirati točnom godinom, ono se sigurno zbilo sredinom 13. stoljeća. Važno je za istaknuti da se uz krčki franjevački samostan veže i predaja o boravku sv. Franje u njemu, ali i sv. Antuna Padovanskog. Ne bi tu bilo ništa neobično da nije riječ o jednoj od najranije zabilježenih tradicija o boravku sv. Franje na našoj obali. Nakon podjele unutar franjevaca na opservante i konventualce u 15. stoljeću – poglavito zbog različitih pogleda na siromaštvo i redovnički način života – ovaj samostan postaje *konventualački* (*ordo fratrum minorum conventualium*). Poseban je, pak, bio odnos između Krčkih knezova Frankapana i franjevaca u gradu i na otoku Krku. Pretpostavku o tome kako bi oni bili utemeljitelji samostana i crkve sv. Frane u Krku nije moguće dokazati, ali ono što je sigurno – bez njihove suglasnosti do toga ne bi došlo. Osim toga, franjevački samostan s crkvom imao je znatnog udjela u urbanizaciji sjevernog prostora grada Krka. Odnos i suživot grada i samostana jako se dobro zrcali u djelatnosti bratovštine sv. Franje, čija pravila datiraju od 7. veljače 1300. godine (*Statuti e Leggi della Confraternita di S. Francesco*). U okrilju ovoga samostana možemo prepoznati i susresti sve društvene slojeve tadašnje krčke komune: pučane, građane, plemiće te pojedince iz velikaškog roda Krčkih Knezova Frankapana. Osim u gradu Krku, na otoku Krku u srednjem vijeku još su tri franjevačka samostana (Košljun, Glavotok, Porat). Treba istaknuti činjenicu kako su Košljun i Glavotok kao franjevačka zdanja također bili ustanovljeni od Knezova Krčkih. Knezovi su na otočić Košljun doveli franjevce – *Red Male braće opsluživaoca sv. Frane*, što je bilo potvrđeno svečanom bulom *Ad decorem* (»Na čast«) pape Nikole V. iz 1448. godine. Košljunski redovnici stoljećima su posjedovali, skupljali te sačuvali brojne artefakte, te rukopisno i

tiskano blago. Glavotok je najstarije sjedište franjevac trećoredaca glagoljaša na otoku Krku te hodočasničko mjesto. Nalazi se na osamljenom položaju na zapadnoj strani otoka Krka, gdje su ljudi oduvijek nalazili utočište za pokornički i samotnički život. Od druge polovice 15. stoljeća samostanom u Glavotoku upravlja pokornički ogranak, odnosno samostanski Treći red sv. Franje. Najzad, uz Košljun, Krk i Glavotok, svojom poviješću, redovničkom baštinom i tradicijom posebno mjesto zauzima samostan sv. Marije Magdalene franjevac trećoredaca glagoljaša u Portu. U njemu se sačuvalo vrijedno knjižno i rukopisno blago kao što su Žgombićev zbornik i *Hržićev zbornik* (sada u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu).

U izlaganju će se iznijeti što sve znamo o navedena četiri krčka franjevačka samostana te kakvu su oni ulogu imali u povijesti otoka Krka, u njegovoj duhovnosti i pisanoj kulturi, ali i u razvoju franjevačkog reda na ovim prostorima.

Andelko Mihanović

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

**POVIJESNO-UMJETNIČKA ANALIZA PRIKAZA SVETOG
FRANJE ASIŠKOG U UMJETNIČKIM DJELIMA NA PODRUČJU
FRANJEVAČKE PROVINCIJE PRESVETOG OTKUPITELJA**

U izlaganju se donosi povijesno-umjetnička analiza prikaza svetog Franje Asiškog u umjetničkim djelima na području Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, s naglaskom na umjetnička djela nastala u 20. i 21. stoljeću.

Rad obuhvaća pregled dosadašnje znanstvene literature o temi, nado-
građujući je izvornim istraživanjem povijesno-umjetničkom metodologijom:
ikonografskom i ikonološkom analizom, formalnom stilskom analizom.

U radu se mapiraju prikazi svetog Franje na različitim lokalitetima. Na
temelju terenskog istraživanja donose se podaci o sadašnjem stanju umjetnina
i pronađeni arhivski podaci.

Također, na temelju povijesno-umjetničke komparativne metode donose
se usporedbe s drugim radovima umjetnika koji su radili u ovom radu ana-
lizirane prikaze sv. Franje, ali i usporedbe s drugim važnim prikazima sv.
Franje kod drugih umjetnika u drugim sredinama.

Josip Biffel, *Sveti Franjo s pticama*

Sanja Miljan

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

POVEZANOST DALMATINSKOG PATRICIJATA I FRANJEVACA U 13. I 14. STOLJEĆU

Zbog prirode Reda i karizme samog svetoga Franje, franjevački je red od svojih samih početaka u 13. stoljeću privlačio sve slojeve dalmatinskog društva, od onih najnižih do onih najviših. Priroda Reda približila je braću svakodnevnom životu u komunama; njihovi su samostani bili u središtu života gradske komune pa su tako franjevci uspostavljali bliske veze sa stanovništvom. Te veze nisu bile samo prijateljske, duhovne ili karitativne, već vidimo i generacijsku sklonost određenih članova pojedinih gradskih obitelji prema braći. U slučaju franjevačke provincije Sklavonije (Dalmacije od kraja 14. stoljeća nadalje), u povijesnim izvorima najviše podataka možemo pronaći za članove najviših slojeva društva, iako nisu zanemarivi djelatnost i utjecaj koji je Red imao i na niže slojeve društva.

Najdetalniji su i najpouzdaniji izvori za proučavanje ove teme notarski spisi, ponajviše testamenti, u kojima se može pratiti povezanost određenih obitelji dulji niz godina. Na primjerima patricijskih obitelji, ponajviše iz Zadra i Dubrovnika, izlaganje će se fokusirati na razne dodirne točke koje su povezivale Franjevački red i istaknute članove istih obitelji. Promotrit će se brojnost i tipovi oporučnih legata, mjesto ukopa te materijalni ostaci koji svjedoče vezama obitelji s franjevačkim redom. Osim toga, predstaviti će se pojedinci, braća franjevci, koji su porijeklom potjecali iz sloja patricijata. Neke patricijske obitelji posebno se ističu u svojoj preferenciji prema franjevcima, kao što su primjerice obitelj de Grisogonis iz Zadra te obitelj de Sorgo iz Dubrovnika. Sagledavanjem svih aspekata djelatnosti, od svakodnevnog života i braće i članova patricijata, do duhovnog vodstva i pastoralne brige braće za istaknute pojedince, moći će se predočiti na koji je način Franjevački red zaista djelovao na zajednicu u komuni, u središtu zbivanja u životu i smrti.

Miroslav Modrić
Provincija Presvetog Otkupitelja – Split

FRANJEVCI U SVETOJ ZEMLJI

Franjevački red od svojih je početka njegovao i misionarski dar. Bolje reći, Manja braća od sv. Franje naslijedila su njegovu želju i potrebu njegova srca da Božju ljubav naviještaju svim ljudima i svemu stvorenomu, osobito u Isusovoj domovini. I s tom nakanom je sv. Franjo u svom trećem pokušaju i sam došao na to područje. I zato je još za njegova života osnovana provincija Sirijske, odnosno Prekomorske provincije kojoj je u srcu bila Sveta Zemlja sa svim kršćanskim svetištima. Bila je to ujedno prva misijska postaja Reda. Ta franjevačka misijska zajednica, *Kustodija Sv. Zemlje*, živi i djeluje i danas. A to znači već osam stoljeća.

Višestoljetni rad franjevac očitovao se na više područja, osobito, pak, u brizi za preostale i ponižavane kršćane. A i u očuvanju Svetih mjesta i brizi za hodočasnike. To nipošto nije bilo lako jer su tamošnji vladari bili osvajači, a osvajači uvijek gledaju samo svoje interese. K tomu, bili su i muslimani pa su im kršćani bili i nepoželjni, osim kao besplatna radna snaga. Osim toga, padom Akrija 1291. i odlaskom križara s tih prostora otišla je i cijela hijerarhija Crkve. Kršćani su ostali bez svećenika. Vratili su im se samo franjevci te su bili jedini predstavnici Katoličke crkve na tom prostoru. Od 1342. i službeno. Obdareni Franjinom poniznošću, ljubavlju i strpljivom mudrošću, franjevci su uspijevali doći u posjed dijelom i glavnih svetišta i brinuti se za njih. O svemu tome želimo u radu donijeti najosnovnije činjenice ostvarene životom i radom Manje braće sv. Franje, u čemu ih nisu obeshrabrila ni mnogobrojna mučeništva.

Stipe Nosić

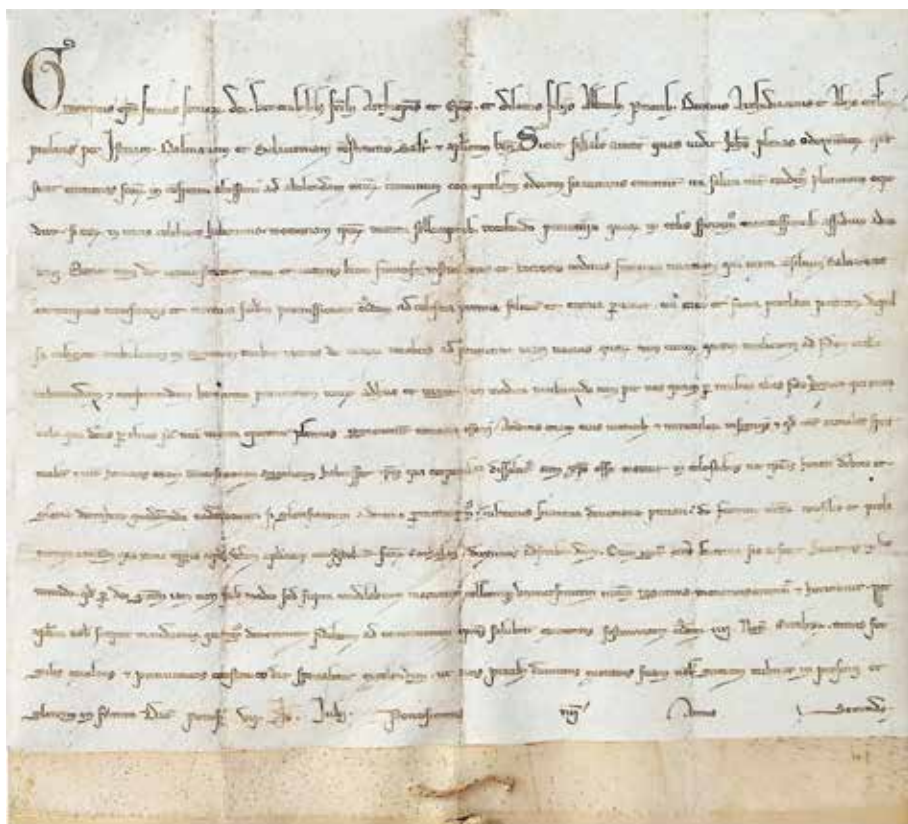
Samostan sv. Frane u Zadru

LIKOVİ FRANJEVACA NA ZADARSKOM PROCESIJSKOM KRIŽU (14. ST.)

Autor opisuje likove svetaca na zadarskom procesijskom križu. Riječ je o srebrnom emajliranom raspelu iz 14. stoljeća koje je u noćnoj pljački u travnju 1974. godine otuđeno iz riznice samostana sv. Frane u Zadru, a u kolovožu 2023. vraćeno iz Italije. Pisac ne ulazi u stručne analize i stilske ocjene ovog vrijednog sakralnog i umjetničkog djela koje su rađene prije i poslije njegova otuđenja. Nabraja dvadeset svetačkih likova koji se sada nalaze na križu, izrađeni u reljefu na srebrnim pločicama – po deset na prednjoj i stražnjoj strani. Analizira više opisa križa, prije otuđenja, koji se ne podudaraju u broju nedostajućih likova svetaca. Na osnovi objavljenih fotografija konstatira da su na križu nedostajale tri pločice, koje su nakon krađe nadomještene replikama. Nadomješten je i lik sv. Ljudevita kralja, što otkriva da su izrađivači replika prepoznali franjevačku ikonografsku intonaciju ovog umjetničkog djela. Na prednjoj strani križa predloženi su uglavnom franjevački sveci: sv. Klara, sv. Ljudevit kralj, sv. Elizabeta Ugarska, sv. Franjo Asiški, sv. Ante Padovanski, sv. Ljudevit franjevac (biskup Toulousea) te svetac s natpisom »S. G. papa«. Prema mišljenju autora, lik s natpisom »S. G. papa« predložava Girolama (Jeronima) Mascija, zadarskog franjevca (1227. – 1292.), prvog papu iz franjevačkog reda, koji je uzeo ime Nikola IV. Prikazi anžuvinskih svetaca na križu i povijesni podatak da je poznati mirovni sporazum 18. veljače 1358. potpisan upravo u franjevačkoj sakristiji potkrepljuju ranije iznesene teze o provenijenciji križa – odnosno da je izrađen za zadarske franjevce i tada im darovan.

U kontekstu 800. obljetnice smrti sv. Franje, autor spominje i neke povijesne izvore koji samostanu i crkvi sv. Frane u Zadru daju poseban status među hrvatskim franjevačkim samostanima. Među njima ističe se papinska bula koju je 8. srpnja 1228. papa Grgur IX. uputio zadarskom samostanu (*Ad conventum Jadrensem*). Tom bulom izvještava on biskupe Istre, Dalmacije i Sklavonije da se Franjo Asiški uvrštava u katalog svetaca i da se njegov blagdan ima svečano slaviti 4. listopada, što taj dokument čini najstarijim franjevačkim vrelom u Hrvatskoj. Podsjeća kako iz zadarskog samostana potječe i spomenuti papa Nikola IV., koji je kao kardinal zasigurno zaslužan

što je crkva sv. Frane 1280. godine proglašena bazilikom. Prema tradiciji, on je crkvi sv. Frane darovao kip Bezgrešnog začeća, a samostan čuva i bulu kojom on toj crkvi udjeljuje povlastice.

Papinska bula iz 1228. koju je papa Grgur IX. poslao samostanu sv. Frane u Zadru
(*ad conventum Jadrensem*)

Daniel Patafta

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

KARIZMA I AUTORITET: SVETI FRANJO I FRANJEVAČKO RAZUMIJEVANJE PAPINSKOG PRIMATA

Odnos između karizme i crkvenog autoriteta jedno je od ključnih pitanja u povijesti Crkve, a osobito se jasno očituje u životu i djelovanju svetoga Franje Asiškoga. Premda je svojim načinom života predstavljao radikalni povratak evanđeoskom siromaštvu i jednostavnosti, Franjo svoju karizmu nikada nije shvaćao izvan zajedništva s hijerarhijskom Crkvom. Naprotiv, od samih početaka Franjevačkog reda inzistirao je na potvrdi svoga načina života od rimskoga prvosvećenika, smatrajući papinski autoritet jamstvom crkvenosti i autentičnosti vlastite karizme.

Izlaganje će analizirati odnos između franjevačke karizme i papinskoga primata polazeći od Franjinih spisa, najstarijih životopisa te papinskih dokumenata kojima je odobren i oblikovan Franjevački red. Posebna će se pozornost posvetiti Franjinu shvaćanju poslušnosti papi i Crkvi, njegovu odnosu prema institucionalnom autoritetu te razvoju franjevačke ekleziologije u prvim desetljećima Reda. Ujedno će biti prikazano kako su franjevci tijekom srednjega vijeka pridonijeli jačanju papinskoga primata kroz pastoralno djelovanje, propovijedanje, misije i teološku refleksiju.

Na temelju povijesno-teološke analize pokazat će se da u Franjinu iskustvu ne postoji suprotnost između karizme i institucije, nego njihova međusobna komplementarnost. Franjevačka karizma nije nastala kao alternativa crkvenom autoritetu, nego kao njegov evanđeoski izraz i obnova unutar zajedništva s Rimskom crkvom. Takvo razumijevanje ostaje aktualno i u suvremenim raspravama o odnosu karizmatske dimenzije Crkve i hijerarhijskog ustroja te pridonosi boljem razumijevanju mjesta papinskog primata u životu i poslanju Crkve.

Marko Trogrlić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

FRANJEVCI U RAZVOJU SVEUČILIŠTA U 13. STOLJEĆU

Referat o ulozi franjevacu u razvoju sveučilišta u 13. stoljeću prikazuje njihov snažan doprinos oblikovanju srednjovjekovne intelektualne i duhovne kulture. Franjevci su, uz dominikance, bili među najvažnijim nositeljima sveučilišnog života, osobito na Sveučilištu u Parizu, gdje su razvijali teološku misao, poučavali i povezivali vjeru i razum. Posebno se ističe uloga svetoga Bonaventure, jednog od najvažnijih franjevačkih teologa i učitelja. Kao profesor i kasnije general Reda, Bonaventura je snažno utjecao na razvoj teologije naglašavajući jedinstvo znanja i duhovnosti. Njegova misao usmjerena je prema Kristu kao središtu spoznaje, a teologiju je shvaćao ne samo kao intelektualnu disciplinu, nego i kao put prema svetosti.

Franjevački doprinos sveučilištima očituje se u promicanju obrazovanja dostupnog širem krugu ljudi, povezivanju znanosti i vjere te u stvaranju temelja za daljnji razvoj europske akademske tradicije.

Trpimir Vedriš

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

NIKOLA TAVELIĆ: VJERNI UČENIK SV. FRANJE ILI NETRPELJIVI PROZELIT?

Smrt Nikole Tavelića i trojice njegove subraće u Jeruzalemu 1391. suvremenom se promatraču lako može učiniti posljedicom vjerske netrpeljivosti i nepromišljenoga prozelitizma. Naime, svjesno istupivši pred jeruzalemskog kadiju, osporavajući Muhamedovo poslanstvo te pozivajući okupljene muslimane na obraćenje i krštenje, četvorica franjevaca postupili su na način koji se teško uklapa u danas raširenu predodžbu o Franji Asiškome kao preteči suvremenoga međureligijskog dijaloga. Međutim, povijesno razumijevanje njihova čina zahtijeva povratak izvornome franjevačkom shvaćanju poslanja među nekršćanima. Već je Franjina *Regula non bullata* razlikovala dva dopuštena načina djelovanja među »Saracenima«: ponizno življenje i svjedočenje kršćanske pripadnosti te, tek prema mogućnosti, otvoreno naviještanje Božje riječi. Franjin susret sa sultanom al-Kamilom, primjer marokanskih mučenika iz 1220. kao i brojna druga pogubljenja franjevaca učinili su mučeništvo važnim dijelom identiteta Reda. Štoviše, u teologiji sv. Bonaventure želja za mučeništvom povezivala je nasljedovanje Krista, evanđeosko savršenstvo, misionarsko poslanje i mistični uspon duše prema Bogu.

Kompleksni odnosi među različitim smjerovima tumačenja Franjine duhovne baštine dopuštaju utvrditi da, u najmanju ruku, Tavelić i drugovi nisu djelovali usprkos franjevačkoj tradiciji, već kao njezini radikalni, povijesno uvjetovani, a time i današnjem promatraču možda teško razumljivi baštinici. Na tom tragu, u izlaganju ću nastup jeruzalemske četvorice razmotriti unutar toga duhovnog i teološkog okvira, ali i u okolnostima krhke franjevačke prisutnosti u Svetoj Zemlji nakon sloma križarskih država.

Domagoj Volarević – Domagoj Runje
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu

**LITURGIJSKI TEKSTOVI ZA BLAGDAN SV. FRANJE U *SPLITSKOM*
SAKRAMENTARU I *TROGIRSKOM EVANĎELISTARU***

Kanonizacija sv. Franje Asiškoga 1228. potakla je suvremenike da slože liturgijske tekstove: euhologije i ostale tekstove za euharistijsko slavlje te za slavlje liturgije časova. Zbog mobilnosti franjevaca štovanje sv. Franje raširilo se po cijeloj Europi praktično odmah nakon njegova prijelaza u vječnost, dakle i prije kanonizacije. Službeno odobrenje Crkve za štovanje Franje Asiškoga kao sveca tome je dalo još veći zamah.

Tijekom stoljeća euhologija se profilirala i ostala gotovo jednaka praktično do Drugoga vatikanskoga sabora i novoga izdanja *Franjevačkoga misala* – dodatka *Rimskom misalu*. Varijacije su, kako je u izvorima zasvjedočeno, postojale u pjevanim dijelovima misnoga *propriuma*.

Splitski sakramentar (12. stoljeće) i *Trogirski evanđelistar* (13. stoljeće) dva su vrijedna srednjovjekovna liturgijska kodeksa koji se čuvaju u Hrvatskoj. Potonji je gotovo sigurno i nastao u okolici Splita ili Trogira dok je *Splitski sakramentar* porijeklom iz Francuske, ali je već krajem 12. stoljeća ili najkasnije početkom 13. stoljeća bio u Splitu. To su najstariji danas poznati liturgijski izvori s tekstovima za blagdan sv. Franje sačuvani u Hrvatskoj. Postojanje rečenih liturgijskih tekstova te njihova inicijalna tekstualna analiza, kao i njihov tipološki i kronološki kontekst, otkrivaju ukorijenjeno štovanje sv. Franje u Splitu, a vjerojatno i šire.

Josip Vrandečić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu

FRANJEVAČKA PROVINCIJA PRESVETOG OTKUPITELJA U MLETAČKO-TURSKIM RATOVIMA

U izlaganju će se prikazati uloga Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja tijekom mletačko-turskih ratova, s posebnim naglaskom na djelovanje franjevac na području Dalmacije i njezina zaleđa. Razmotrit će se njihova vjerska, društvena i politička uloga u okolnostima čestih sukoba između Mletačke Republike i Osmanskog Carstva. Posebna pozornost posvetit će se povezanosti franjevac s lokalnim katoličkim stanovništvom, njihovoj ulozi u očuvanju vjerskog i kulturnog identiteta te djelovanju na područjima pod osmanskom i mletačkom vlašću.

Također će se prikazati utjecaj ratova, promjena granica i migracija stanovništva na organizaciju i djelovanje Provincije. Na taj će se način istaknuti povezanost povijesti Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja sa širim političkim, društvenim i vojnim prilikama na mletačko-osmanskoj granici.

SADRŽAJ

Uvodno slovo organizatora	5
<i>Foreword by the Organisers</i>	9
Raspored izlaganja / <i>Proceedings</i>	13

SAŽETCI / ABSTRACTS

Ivan Bodrožić: Sveti Franjo kao uzor uspona duha k Bogu u Bonaventurinu <i>Putu duha k Bogu</i>	19
Ernesto Dezza: Maestri di libertà: la prima scuola francescana e la difesa della dignità della persona	20
Tomislav Galović: Duhovnost, kultura, baština: četiri franjevačka samostana na otoku Krku u srednjem vijeku	21
Andelko Mihanović: Povijesno-umjetnička analiza prikaza svetog Franje Asiškog u umjetničkim djelima na području Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja	23
Sanja Miljan: Povezanost dalmatinskog patricijata i franjevaca u 13. i 14. stoljeću	24
Miroslav Modrić: Franjevci u Svetoj Zemlji	25
Stipe Nosić: Likovi franjevaca na zadarskom procesijskom križu (14. st.)	26

Daniel Patafta: Karizma i autoritet: Sveti Franjo i franjevačko razumijevanje papinskog primata	28
Marko Trogrlić: Franjevci u razvoju sveučilišta u 13. stoljeću . .	29
Trpimir Vedriš: Nikola Tavelić: vjerni učenik sv. Franje ili netrpeljivi prozelit?	30
Domagoj Volarević – Domagoj Runje: Liturgijski tekstovi za blagdan sv. Franje u <i>Splitskom sakramentaru</i> i <i>Trogirskom evanđelistaru</i>	31
Josip Vrandečić: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja u mletačko-turskim ratovima.	32

Izdavač
Književni krug Split
Ispod ure 3, Split

Za izdavača
Josip Vrandečić

Internet knjižara na adresi
www.knjizevni-krug.hr

Računalni slog
Književni krug Split

Likovno rješenje ovitka
Neven Marin

Tisak
Dalmacija papir, Split

Međunarodni znanstveni skup *Franjo Asiški (1226. – 2026.) o 800. obljetnici smrti*
novčano su pomogli:

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske
Županija splitsko-dalmatinska
Grad Split

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i mladih

Tiskanje završeno u rujnu 2026.

